

Samuel Bochart

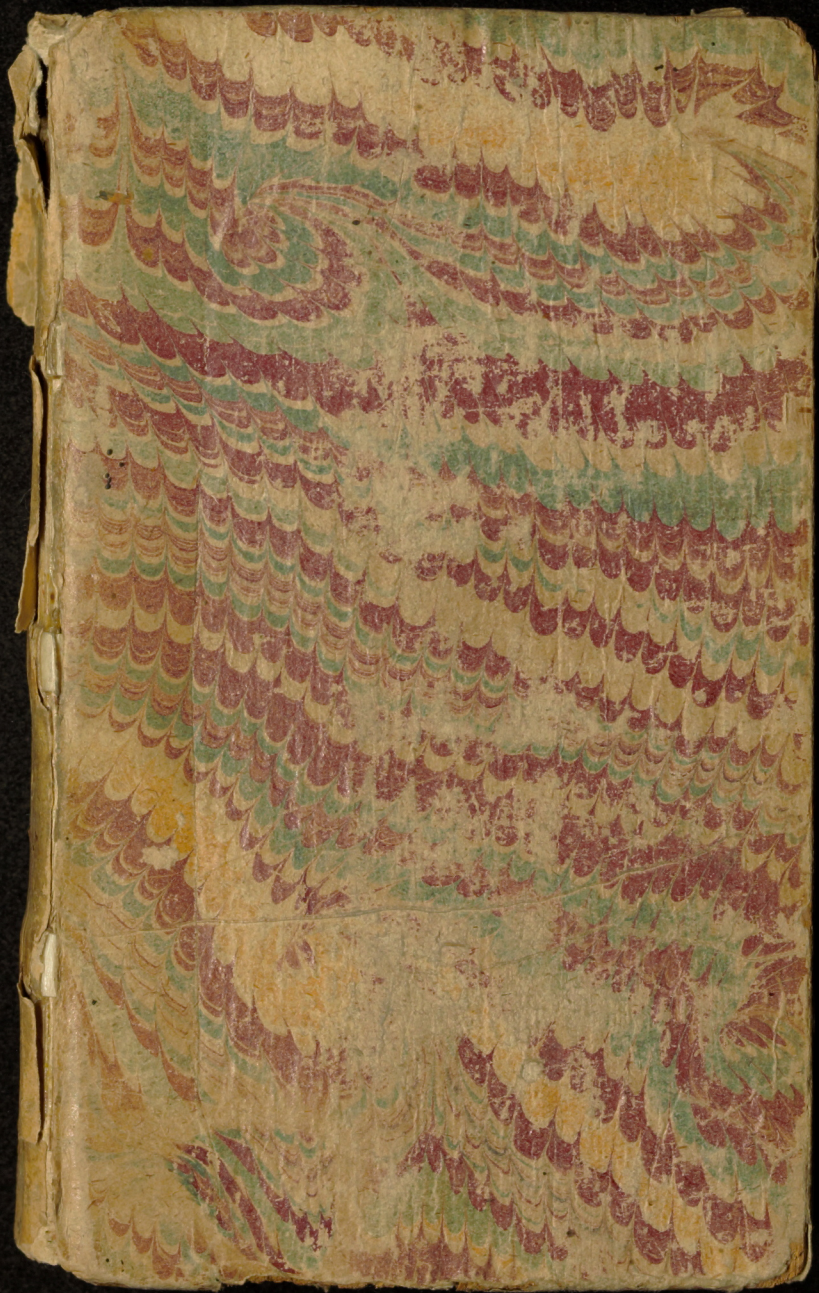
**Viri Celeberrimi Samvelis Bocharti Epistola Ad Tapinvm, Qva Scriptvræ Sacræ
Divinitas Argvmentis Insitis Demonstratvr : lamiam Ex Opp. Tom. II. p. 927-942,
Seorsim Excvsã**

Halae Magdeburgicae: Typis Christiani Henckelii, 1716

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1045833665>

Druck Freier Zugang

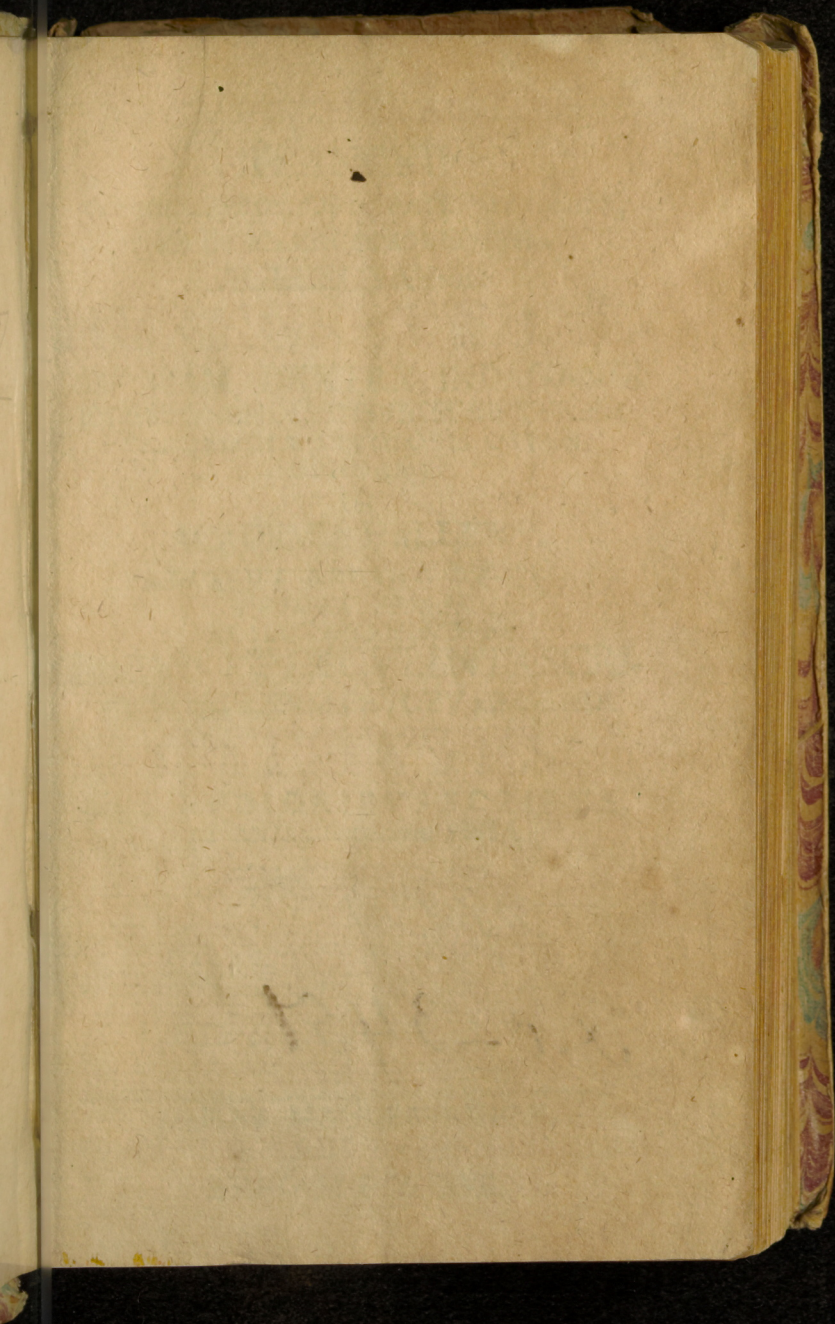
A. B.

~~48. 8. C. 12~~

48. 8. 3

Summe

534

So-3451
X.c-3451. ¹⁻³

VIRI CELEBERRIMI
SAMVELIS BOCHARTI

EPISTOLA

AD

TAPINVM,

QVA

SCRIPTVRÆ
SACRÆ DIVI-
NITAS

ARGVMENTIS INSITIS DEMON-
STRATVR.

IAMIAM

Ex Opp. Tom. II. p. 927-942.

SEORSIM EXCVSA.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Typis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typ.
MDCCLXVI.

nr 3379 Ed. recent.

VITAE CEREBRUM
SAMUELIS BOCHARTI
TRISTORI
AD
TAPINVM,
DVA
SCRIPTURAE
SACRAE DIVI-
NITAS
ARGUMENTIS INSITIS DEMON-
STRATAE
LAMIAM
EX OFFICINA
GEORGII ELZEVI
HABE MAREBURGENSIS
V. THE CHRISTIANI HENCKELII, ADOPTI
CIS BOCHARTI

TAPINO SVO
SALVTEM
BOCHARTVS.

Magnæ molis opus aggredi me iubes, Vir Amicissime, dum vis ea a me congeri, non adscita quidem, sed insita argumenta, quibus S. Scripturæ Diuinitas asseritur. Eadem opera numerauerit aliquis, quot stellas micet polus. Certe Scripturæ diuinitatis argumenta ita vbique diffusa sunt, vt vix putem ad certas classes ea posse reuocari; neque, si fieri posset, opis id esset nostræ; nullusque, quod sciam, vnquam pro dignitate argumenti tractauit. Ne tamen id plane relinquam intactum, aut agis de Verbo Dei, cui iuncta est efficacia Spiritus, aut de Verbo Dei nudo, & quale est, cum non exferit vim suam per Spiritus ministerium.

Verbi enim prædicationem, aut lectionem aut meditationem comitatur quandoque Spiritus intus agens. Sic Apostolus 1. Cor. 2, 4. ait, *Sermonem suum & prædicationem non fuisse*

A 2

isse

isse in suasoriis humana sapientiae verbis, sed in demonstratione spiritus & potentiae; hoc est, in demonstratione Spiritus potentissima. Tum vero Verbi Dei Divinitas non probatur modo, sed & sentitur ex efficacia ab iis, in quibus agit iste Spiritus; cum nimirum illius vi restauratur anima, & cor exhilaratur, Psalm. 19, 8. 9. cum sedatur internus animi male sibi concitatus sensu remissionis peccatorum; cum rebelles hominis affectus ita domantur, ut ad omne bonum opus fiat ἐξηγητο μένος 2. Tim. 3, 17. cum sentitur in praecordiis immortale illud semen, sermo ille viuus & in aeternum manens, 1. Petr. 1, 23. cum, inquam, viuus ille sermo & efficax, & penetrantior quouis ancipiti gladio, pertingit usque ad diuisionem animae & spiritus, compagumque ac medullarum, & discretor est cogitationum & intentionum cordis, Hebr. 4, 12. cum agit in cordibus nostris, ut malleus diffringens petram, Jer. 23, 29. Cum cor intus vritur, tunc cum explanantur Scripturae, Luc. cap. 24, v. 32. &c.

Hæc vis non modo se exerit erga fideles, sed & nos ex infidelibus fideles facit, quod affirmat Apostolus 1. Cor. 14, 24. 25. Si quis infidelis (in fidelium coetum verbum prædicantium) ingrediatur, redarguitur ab omnibus, & diiudicatur ab omnibus, & sic arcana cordis eius reuelantur: quare procumbet in faciem, & adorabit Deum, clare nuntians, Deum esse inter vos; hoc est, Deum per vos loqui; adeoque Diuinum esse hoc verbum,

bum, quod nunciatis, cuius tanta sit vis, vt cordis intima peruadat. Quandoque Spiritus ita agit in verbo, vt non quidem persuadeat, quantum ad conuersionem fat est, sed suadeat tamen & percellat animum, atque hoc ipso Diuinitatem suam certo prodat indicio. Talis fuit verborum Pauli vis in A. *Act. 26, 28.* grippa, qua agnouit se fere persuaderi, vt fieret Christianus. Talis erga Felicem, qua illius animus ita *Act. 24, 25.* percellitur, vt contremiscat totus; iudex coram reo; totius regionis moderator coram misero tentoriorum artifice; vir magno satellitio stipatus coram victo & captiuo homuncione; vi certe non humana, nam in Paulo ἡ παρρησία τῆς σώματος ἀδελφῆς, καὶ ὁ λόγος ἐξεδευημένος, 2. Cor. 10, 10. sed Diuina Maiestate, quæ in Diuino Verbo elucebat. Id ipsum experti erant apparitores ad *Iob. 7, 46.* Christum vincendum missi; cum professi sunt, se neminem vnquam audiuisse, qui sic loqueretur. Id experti sunt Iudæorum illi, quibus cum Stephano res erat, *qui non poterant obistere sapientiæ & spiritui, per quem loquebatur, Act. 6, 10.* Id nostra ætate experti sunt, & experi-

untur in dies Anti- Christianæ Sy-
nagogæ propugnatores & Atlantes;
qui, quantumlibet titulis superbi &
inani scientia turgidi, a mulieribus
sibi os obstrui obstupuerunt.

Sed, quia Spiritus cum Verbo non
hæret indiuulso vinculo, *neque enim
spirat, nisi quocunque vult*, indagare
operæ pretium est, quæ lateant in
Verbo, etiam cessante S. Spiritus
ministerio, diuinitatis argumenta &
notæ. Quod antequam aggrediar,
hoc statim in limine moneo, non
esse, quod quis hic demonstrationes
Mathematicas exspectet; vnica enim
est in hoc negotio ἀπόδειξις τῆς πνεύ-
ματος. Neque enim credentium fi-
des vllatenus esset conspicua, si,
quicquid habetur in Verbo, ex prin-
cipiis rationis erui posset, aut vero
tam aperte probari, quam aperte
probat, quaternarium numerum
maioresse ternario; neque vllæ
essent Spiritus Sancti partes; neque
demum vi Diuina opus esset, ad ea
animis nostris penitus infigenda, quæ
ratio ipsa persuadeat vltro. Non
desunt tamen firmæ & inconcussæ
rationes, quibus Athei si non plane
persuaderi, certe percelli possint,
& in admirationem rapi; quibus-
que

que adeo credentium fides magis ac magis ro-
boretur. Earum fontes indicabo tantum; epi-
stolam non librum me scribere probe memor.

Occurrit I. *Stili Maieftas*, qua fidem non
tam sibi conciliat, quam imperat. Homines
cum nouum aliquid atque inauditum in medi-
um proferunt, cum eo animo id referunt, vt
credantur; tum aut testium numero, aut rati-
onum pondere nituntur; at hic non aliæ rati-
ones, non alii testes, quam *αὐτὸς ἔφα*, *Dominus*
dixit. Vt enim lux solaris etiam sine specie, si-
ne colore visendam sese offert oculis, & vltro
ingerit; ita plane Diuina veritas etiam sine te-
ste, sine colore, credi debet: sic Abrahamus
παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν.

Huc & id refero, quod Sacri Scriptores de
verbis studiose inquirendis solliciti non sunt,
neque de lectorum iudicio anxii; tenuitatem sti-
li humano more non excusant, vt spurius ille
Commentariorum Iasonis confarcinator.

Adde, quod Scriptura pari autoritate reges &
plebeios alloquitur; quia omnes homines ad
Deum collati pares sunt; nullæ hic telæ aranea-
rum. Quid? quod nil caducum aut mortale so-
nat, sed aut obsequentibus promittit sempiter-
nam beatitudinem, aut rebelles pœnis æternis
adiudicat.

II. *Doctrinae genus* plane nouum est & info-
lens; *mysteria narrat in Deo abscondita ante se-
cula, quæ nec vidit oculus, nec audiuit auris* &c.
quæ totum rationis humanæ captum multis pa-

rasangis transcendunt. Quod quisquis negat, is in Scripturis hospes est, is Diuinam & salutarem Doctrinam cum commentis hominum non contulit. Neque enim vlla hominis sagacitate poterat infinita iustitia, quæ nihil condonat, nec vlli peccatori impune esse patitur, cum infinita misericordia conciliari, quæ omnia peccata gratuito remittit, addens insuper gloriæ æternæ cumulum. Idem de aliis religionis mysteriis propius intuenti patebit; quæ hic persequi non est huius loci: vti cum beatitudinem in sui abnegatione, in morte vitam, diuitias in paupertate quærendas statuit. Denique omnia docet ita a ratione semota, vt ab homine fingi non potuerint, quæ ita tamen cum eadem conciliantur, postquam, qua ratione id fieri possit, semel ex Scripturis innotuit; ut in assensum ire pedibus cogamur.

Accedat III. *Doctrinæ sanctitas*, in eo sita. 1. quod non verbis & factis modo, sed & cogitationibus frenum imponit; 2. Neque vel primulis animi in peccatum prurientis *γαργαλισμοῖς* parcit. 3. Quod officia charitatis & amicitiae non modo ab æquitate & humanitate naturali deducit, sed ab amore Dei; Genes. enim 9, 6. vetatur homicidium, quia homo factus est ad imaginem Dei; 4. Quod hominem in se deiicit, vt in Deum erigat; illi nihil tribuit, Deo omnia; etiam dum ea narrat, in quibus humana industria vel fortitudo locum habuisse videtur; *Dominus tradidit hostes in eorum manus, &c.*

Ac-

Accedat IV. *Veritas & stili auctores* tanta, vt ne in tenuissimo quidem apice error obrepserit. Quod, quia potissimum est, in controuersiam vocatur ab iis, quibus tectum est Euangelium nostrum. Firmis autem rationibus probanda primum veritas historiae. Quarum .i. hæc sit: Quod si quæ sunt in Scripturis, quæ maxime fidem superent, ea narrantur facta, non vt miracula Mahumetis, aut visiones confictæ ab illo, qui *legendas* scripsit in angulo aliquo, sed in magna turba. Moses miracula edidit coram tota Ægypto, coram multis Israelitarum myriadibus; Christus pleraque sua miracula edidisse legitur Hierosolymis in foro, in templo: aut si quæ in deserto; tum edidit, cum premeretur a turbis, opprimereturque pene. Passus est circa vrbis toto Orbe conspicuæ pomœria; idque die festo, cum ad eam non sine speciali Prouidentia vndiquaque confluerant Iudæi omnes; nonnulli etiam ex remotissimis orbis partibus. Resurrectio quidem non ita publica fuit, visus tamen est plus quam a quingentis fratribus; statimque Apostoli, dono linguarum & miraculorum insignes, totum orbem fulguris instar peruadunt, vt per eorum ministerium Christi nomen omnibus innotescat. Hæc publica esse quis neget, & ita publica, vt totus terrarum orbis ea sic se habere testetur. Atqui, inquires, quam multa etiam in magnis vrbibus contigisse leguntur, quorum tamen falsitas aliunde deprehenditur. Certe multis retro post sæculis pot-

est quis talia comminisci, at vt eadem ætate reperiantur, qui ita sint audaces, vt ea palam gesta esse affirmant, quæ nusquam exstiterunt, certe id sine exemplo. Licet porro hoc daremus; si quid tale ausi essent Apostoli, annon quotquot tunc in Iudæa viuebant homines, tot habuissent imposturæ suæ testes? Id si fecissent in terræ partibus remotissimis: (vt si quis Lutetiæ narret, in China nouum aliquem Prophetam e cælo descendisse, his & illis miraculis insignem) fortasse apud rudiores fidem inuenissent: at in illa ipsa vrbe, in qua hæc miracula facta dicebantur, quis hominum planis & tam apertis impostoribus credidisset? Si quis, inquam, hodie Lutetiæ in ipsa Lutetia fuisse dicat anno superiore hominem miraculis clarum, qui hæc & illa miracula toto populo inspectante fecerit, quis dabitur imposturæ locus? Atqui Hierosolymis, in quibus Christus post Baptismum suum plurimum vixit, & passus est & resurrexit, prima fidei, prima Ecclesiæ initia cernuntur. Ibidem enim prima statim Petri concione conuertuntur tria hominum millia, quia nempe rei veritas ipsis erat notissima. Hoc est, quod Paulus Agrippæ dicebat Act. 26, 26. *Ea narro, quæ Regi nota sunt, quæ nemo hominum ignorat, ideoque libere & confidenter loquor, neque enim in angulo gesta sunt.* An vero eo vsque impudentiæ processerit aliquis, vt tam gnauiter mentiatur, & tam emunctæ naris fuerint auditores, vt sibi hac in parte imponi passi sint? Nunquam certe eo

vs.

vsque processerit; indeque Euangelistarum in diuersissimis partibus orbis scribentium consensus prorsus mirabilis. Matthæus in India scribit, Marcus Romæ, Lucas in Ionia; idque stilo tam diuerso, vt statim deprehendas, eos non scripsisse ex compacto; talis est tamen consensus, talis *παραρρηγία*, vt eodem Spiritu ad eandem veritatem narrandam actos fuisse oporteat.

Ipsis obiiciuntur quidem quædam *εὐαγγελιοφά-
νεια*; sed hoc dato, non concesso, eos in quibusdam discrepare, quid vero illud est, quod affertur, præter minutias & titiuitia? Ex quibus certe hoc solum collegeris, eos ex compacto non scripsisse; cum, rei summam quod attinet, magnum inter eos esse concentum, magnum consensum nemo neget.

Sed iterum preme: Atqui hæc ipsa, quæ ab Apostolis gesta & prædicata fuisse dicis, quidni supposititia sint? Certe qui tam ferrei oris erit, vt hoc in dubium reuocet, quo nihil vnquam notius, nihil plurium, vel infensorum vel amicorum, testium autoritate firmitus; eum oportet eadem opera omnes omnium gentium, omnium rerum, historias vna litura inducere; quippe de veritate historiæ & scripti alicuius dubitare nefas est, cum non modo scriptor ea, quæ a se visa sunt, & sua ætate & propalam facta sunt, narrat; sed eo adhuc viuo alii testes subiinde sequuntur, atque hos alii; idque perpetua serie ad nostra vsque tempora. Sic Mosen Iosua immediate sequitur, Iosua Iudices, illos Reges, quos

quos Prophetæ, quos Euangelistæ, quos Apostoli, quos statim primo sæculo Patres, Irenæus, Iustinus, &c. hos alii: qui cum idem tradant omnes, nunquam in eo laborarunt, vt probarent res sic fuisse gestas, tametsi illis esset contentio cum Iudæis, aut Ethnicis; a quibus hoc vix vnquam obiectum est. An credemus, istos omnes in nostram perniciem conspirasse? in nos *fabam, imo fabulam, cudisse?*

Sed id quo sine tandem? Nam quisquis fallit, eo animo fallit, vt aliquem inde fructum colligat. Verum tantum abest, vt Apostoli, & qui primi illos sequuti sunt, aliquid inde gloriæ aut honorum aut opum sperare potuerint, cum contra per trecentos totos annos crimen fuerit, de Christo quidquam mussitare. Eius Sectatores probra & cruces & vltima quæque manebant. *Novimus, aiunt ipsi Iudæi, huic sectæ ubique contradici; Act. 28, 22.*

Neque illi putandi sunt proprii nominis propagandi studiosi fuisse, qui suos næuos in omnium conspectum exponunt. Moses lapsus suos non dissimulat, poenas memorat sibi a Deo inflictas. Marci Euangelium dictasse creditur Petrus, in quo tamen Petri lapsus. Matthæus quid aliud se quam publicanum fuisse ait? quod quam odiosum inter Iudæos quis nescit? Paulus se peccatorem; eumque grauissimum. Denique vel si fallendi illis fuisset animus, vnde tanta hæc versutia hominibus illiteratis, piscatoribus, idiotis, ex vltima plebeculæ face? At quor-

quorum hæc? inquires. An, si vera scripserunt, hinc sequitur, eorum doctrinam Deum habere autorem? an quidquid verum est, a Deo est? Et vero; an, si historia vera est, qua docetur Mosè, Christum, Apostolos tot edidisse miracula, inde sequitur etiam, doctrinam intermixtam esse diuinam? vtrumque certe affirmo. Inter plures historias ab hominibus profectas, quibus ita eadem narrantur, vt altera alterius vestigiis non insinat, nusquam talem consensum reperias, qualem inter Euangelia. Verissimum enim est, omnem hominem esse mendacem; & quisquis historiam scribit, sæpe illi contingit, vt aut fallatur, aut fallat. Adeoque pauci sunt, qui semper sibi constant. Hinc fit, vt de eodem Cyro Herodotus & Xenophon tam diuersa, tam discrepantia scribant: vnde & in Apocryphis omnibus certæ apparent falsitatis notæ. At in Sacris Scriptoribus semper eadem traditur summo consensu, summoque concentu veritas. Arethusa in Sicilia, & Alpheus in Elide, licet Oceano interiecto disiungantur, creduntur ex eodem fonte manare; quia vtrique aquæ sunt eiusdem saporis, eiusdemque naturæ. Quidni de Sacris Scriptoribus idem affirmemus? qui, multa locorum intercapedine, magnoque temporum interuallo diffusi, semper eodem genio vnâ & eandem veritatem constanter docent, vt omnes ex vno fonte hausisse oporteat.

Sed

Sed & hoc addo, si vera est historia; & veram esse eorum doctrinam sequitur apertissime. Si verum est, Moſem, Chriſtum & Apoſtolos iis miraculis inclaruiſſe, quæ ab iis edita leguntur, minime dubium eſt, quin & eorum doctrina vera ſit. Nemo ea facit, quæ ſupra naturam ſunt, alia virtute, quam Diuina; nemini confert hanc virtutem Deus, niſi & idem vera doceat. Certum eſt & immotum axioma, Ioh. 9. *Deum non exaudire peccatores*, erroris patronos & aſſertores. At, inquires, an non etiam dat Deus efficaciam errori? an non etiam ethnici ſua miracula iactant? Quid? quod ipſe Anti-Chriſtus *cum ſignis & miraculis venturus* prædicitur? ita ſane, ſed quibus? *Miraculis mendacii*, ait Apoſtulus 2. Theſſ. 2, 9. hoc eſt, non modo in mendacii patrociniū, ſed & ipſis mendacibus. His ergo notis dignoſcamus vera miracula a falſis; 1. in his fraus latet ut plurimum, & quidem talis, ut neminem oculatum fallat; ſic in Papiſticis miraculis in dies forex indicio ſe prodit ſuo. 2. Quæ miracula ſiunt a Pſeudo-Prophetis, talia ſunt, ut virtute Dæmonis præſtari queant; ſic Dæmonia pellunt e corporibus, Diabolo ſponte cedente; ut det efficaciam errori; cæco fortatte viſum reſtituerit, at non vero cæco; & ſurdo auditum, ſed non vero ſurdo; & claudo rectum inceſſum, at non vero claudo, ſed ei, qui a Diabolo vincuus eſt.

At

At nemo illorum legitur tale quid *Luc. 13, 16.*
 præstitisse, quod omni suspitione careat; vt cum mortuo vita restituitur iam quatruiduano, iam foetenti. 3. Et hæc vera est sine dubio veri miraculi nota; Quod quisquis sibi conscius est imposturæ suæ, timide agit, & cunctanter, de euentu minime certus: neque vllus Pseudo-Propheta, miraculum editurus, legitur inspectante sole tali obtestatione vsus, quali Elias Propheta 1. Reg. 18. *O æterne Deus, vt sciant te verum esse Deum, me vero Prophetam a te missum, ignis descendat e cælo, &c.* quali Moses Num. 16, 29. *Si hi moriantur, quomodo mori solent homines, Dominus me non miserit:* quali Christus, Matth. 8. *Ut scias, me eum esse, qui peccata condonat, dico tibi, surge, tolle grabbatum & ambula.* Et Ioh. 11. petit resurrectionem Lazari; vt credant, inquit, *me a Te missum esse.* Certe vix fieri potest, vt Pseudo-Propheta eo vsque impudentiæ procedat, vt audeat in magna turba Deum inuocare & compellare nominatim, vt doctrinam falsam edito miraculo firmet; neque vllum puto impune Deo sic illufurum.

Vtam addimus & veritatis & Diuini-

uinitatis Scripturæ notam insignem, nempe *prophetandi vim*, quæ in Scrip- toribus Sacris mira est. Atqui & Astrologi, & Aruspices, & Conie- ctores Iliaci eadem vi pollebant, si credere fas est. Certe fateor, ex a- stris futura quædam innotescere, et- iam eorum quæ mere sunt contin- gentia; puta cometæ ortum, & aëris intemperiem, & annonæ caritatem, & sæuituræ pestis atrocitatem; quamuis etiam in his arioli fallantur sæpius; non tam suo, quam artis de- fectu, quæ meris coniecturis nititur. *Non est, quod signa cælorum formide- tis*, (inquit Ierem. 10, 2.) *vti Gentes formidant*. Diabolum etiam vi conie- ctandi pollere fateor, qua potest la- tentes rerum causas indagare peniti- us, atque ex iis effectus colligere concatenata quadam serie cum illis cohærentes. At quam multa ipsum lateant, testes sunt ambigux illæ re- sponiones Loxiæ Apollinis, *ἄνεσφύ- γετα* mera. Certe vt quis futurum quid prædicat, quod nulla dum cau- sa nititur (si vnam Dei voluntatem excipias) idque ante multa sæcula; neque factum modo prædicat in ge- nere, sed & omnes facti circumstan- tias; id vero nulla alia virtute fieri pot-

potest, quam Diuina. Futura enim velut oppanso velo ita ab omnium creaturarum oculis semota sunt, vt, non nisi Deo reuelante, iis innotescere possint. Hinc Esa. 41, 23. Propheta omnes Gentium fictitios Deos, hoc est, Dæmones, prouocat, vt diuinitatis suæ specimen edituri futura prædicant. *Nunciate, inquit, quæ ventura sunt, & agnoscemus vos esse Deos.* Iam nemo est, qui neget, Scripturam rerum futurarum circumstantias tam certo tamque accurate prænuntiare, quam post euentum fieri solet. Exemplis id probare non est necesse. Notæ sunt Prophetiæ, quibus non res modo in genere, sed & personæ notantur, *1. Reg. 13, 2. & 2. Reg. 23, 16. Iosias: Esai. 44. & 45. Cyrus; & anni, Ierem. 25, 11. 12. Gen. 15, 13. & dies, Dan. 8, 13. 14. quot diebus proculcatum sanctuarium.* Quod exacte impletum probat *Iacob. Capell. Hist. Sac. & Exot. ad An. Mundi 3839. Et hora Dan. 8, 2. pluribus ante euentum sæculis.* Omnem admirationem superat caput XI. *Dan.* quo recensetur historia trium sæculorum & amplius tam accurata, diligencia, vt vix quicquam memorabile toto illo tempore accide-

B

cide

ciderit in Ecclesia, quod non ibi legatur. Cuius rei vt aliquod edam specimen: quia minus attente, quam par est, hæc legi & obseruari a plerisque video, eius interpretationem sic habe ex euentu.

An. Urb. Cond.

269.

Dan. XI, 2. *Ecce adhuc tres Reges, Cambises, Magus, Darius Hyftaspis filius, stabunt in Perside, quartus autem, Xerxes, ditescet opulentia maiore, quam antecessores omnes; & quia innuetur opibus suis, excitabit omnes aduersus regnum Græciæ.*

An. 431.

Vers. 3. *Postea exsurget rex potens, Alexander, qui dominabitur amplissima dominatione, & res geret ex animi sui sententia.*

Vers. 4. *Sed simul ac stabilitus fuerit, confringetur regnum eius, ac diuidetur secundum quatuor plagas cæli, in regna quatuor; sed non posteritati illius; nam Hercules & Alexander Alexandri filii ei non successerunt: neque secundum dominationem, qua dominatus fuerat, nam auelletur ab illius posteritate regnum eius, & transferetur ad alienos, seiunctos ab illis; id est, nihil commune habentes cum illius posteris.*

An. 442.

Vers. 5. *Jam vt eorum historiam persequar, sub quorum tyrannide affli-*

afflicta est Ecclesia; confirmabit se Ptolemæus Lagi filius, Rex Austri; id est Ægypti, quæ erat regni Alexandri pars maxime australis: & alter ex ducibus illius Alexandri, nimirum Seleucus, confirmabit, inquam, se Seleucus aduersus illum Ptolemæum, & dominabitur; & dominium amplissimum erit dominium illius.

Vers. 6. Sed post aliquot annos *an. 49.* finitatem inter se contrahent; siquidem Berenice filia Ptol. Philadelphi Regis Austri, Ægypti, veniet collocanda Antiocho, quem adulatores vocabant Deum, Regi Aquilonis, id est, Syriæ; quamuis uxorem haberet Laodicen, & ex ea filios Callinicum & Antiochum. Veniet autem Berenice, ut transigat æquis conditionibus; sed non obtinebit vim brachii, & Antiochus non permanebit constans, nec Ptol. Philadelphus brachiam ejus, quem Antiochus dicebat brachium suum: sed reuocabit Laodicen eiectam; Ita prodetur ipsa, Berenice, & qui ad *An. 508.* duxerunt eam, & qui genuit eam, & qui roborauerat eam Antiochus: temporibus multis; id est, paulatim ac longo temporis tractu, & maritum suum Antiochum, & omnes,

B z qui

qui fauebant ei, male perdet Berenice.

Vers. 7. *Sed ex furculo radicum eius, Berenices, stabit scapus, id est, filius illius Ptol. Philadelphi, nempe Ptolemæus Evergetes, qui veniens cum copiis inuadet munitiones Seleuci Callinici Regis Syriae, & res geret in eas, & praeualebit.*

Vers. 8. *Quinetiam Deos illarum munitionum cum thesauris illarum, & desideratissima quaeque vasa illorum, argentum & aurum in captiuitatem abducet in Aegyptum; & aliquot annos potentior permanebit Rege Syriae.*

Vers. 9. *Ita inuadet regnum Syriae Rex Aegypti Evergetes; ac tandem victor reuertetur in terram suam.*

An. 518.

Vers. 10. *Sed Seleucus Ceraunus & Antiochus Magnus Filii illius Seleuci Callinici bellum instaurabunt, & congregabunt multitudinem copiarum magnarum. Tum aliquis, Antiochus Magnus, derepente veniens inundabit ac peruadet, ac iterum instaurato bello peruadet vsque ad Raphiam munitionem illius, Ptol. Philopatoris, Ptol. Evergetæ filii.*

An. 531.

An. 536.

An. 537.

Vers. 11. *Tandem exacerbabitur Ptol.*

Ptol. Philopator Rex Aegypti, & pro-
dibit & pugnabit aduersus illum, ad-
uersus Antiochum, inquam, Magnum
Regem Syriae, & excitabit multitu-
dinem magnam, & tradetur illa mul-
tudo Antiochi Magni in manum il-
lius, Ptol. Philopatoris.

Vers. 12. Ita efferetur exercitus
ille Aegypti & extolletur, &c. &
tamen non erit potentior bello.

Vers. 13. Nam reuertetur Antio- An. 556.
chus Magnus Rex Syriae, & excita-
bit multitudinem maiorem priore,
&c.

Vers. 14. Temporibus illis mul-
tis, Antiochus vid. Magnus Syriae
Rex, & Philippus Macedoniae, & bel-
li focii, insurgent aduersus Regem
Aegypti Ptol. Epiphanem, Ptol. Phi-
lopatoris filium: quin & filii effra-
ctorum populi tui, praedones aliquot
& foeditragi Iudaei, efferentur ad
confirmandum Prophetium, obtentu
confirmandae Prophetiae; sed cor-
ruent.

Vers. 15. Veniet, inquam, Antio-
chus Magnus, Rex Syriae, & diffun-
det missilia catapultaria, &c. Deni-
que nulla vis erit Aegyptiis ad re-
sistendum.

Vers. 16. Denique faciet Antio-
chu,

B 3

chu,

chus Magnus irruens in illum, Ptol. Epiphanem, pro libidine sua, nec erit, qui resistat illi; tum insurget in Iudæam terram nobilissimam; &c.

An. 562.

Vers. 17. Tum disponet faciem suam ad inuadendum vi totum regnum illius, Ptol. Epiphani; sed, quia conatibus eius obliſtent Romani, fœdus inibit cum illo, & efficiet, vt filia sua Cleopatra, filia mulierum, id est, puella, tradatur illi, Ptol. Epiphani, ea mente, vt corrumpat illum; sed Cleopatra non stabit promissis, nec illi patri suo fauebit.

Vers. 18. Tum faciem suam conuertet ad insulas, & occupabit multas, Cyprum, Rhodum, Samum &c. sed cessare faciet dux, Scipio, contumeliam ipsius Antiochi in ipsum, nullo suo dedecore rependens illi dedecus.

Vers. 19. Tum respiciet faciem suam ad munitiones terræ suæ Syriæ, & impinget & corruet, occidet, & nusquam comparebit.

An. 567.

Vers. 20. Postea succedet in locum illius, Antiochi Magni, filius illius Seleucus Philopator, præuaricator, tributis infamans decorem Regiū. Sed intra paucos dies confringetur, non aperto Marte, neque prælio; sed veneno.

Vers.

Vers. 21. *Tum succedet in locum An. 578.*
illius Seleuci Philopatoris frater
eius Antiochus Epiphanes nomine,
sed re vera despicabilis; & non tra-
detur illi decus Regium; sed tantum
tutela Demetrii filii Seleuci Philo-
patoris; veniet vero pacifice, & oc-
cupabit regnum blanditiis.

Vers. 22. *Et brachia inundationis*
inundabuntur coram eo, & conte-
rentur, adeoque princeps fæderis.
Is ipse, qui iuaserat, vt Antiocho
Epiphani, tanquam patruo, daretur
Demetrii tutela.

Vers. 23. *Et obtentu confederati-*
onis, &c.

Vers. 24. *Et pacifice fertilissima*
quæque loca Prouinciæ inuadet, &c.

Vers. 25. *Tum commouebit vires*
suas & animum suum aduersus Ptol.
Philometorem Ptol. Epiphanis fili-
um, Regem Aegypti copiis magnis;
vicissim Philometor Rex Aegypti
decertabit copiis magnis & amplis
admodum: sed non subsistet Philo-
metor, quia excogitabuntur aduer-
sus illum machinationes multæ.

Vers. 26. *Etiã qui comedunt ci-*
bum eius, confringent eum, &c.

Vers. 27. *Et amborum illorum re-*
gum animus erit ad malefaciendum

372. Iudæis, & in eadem mensa fraudes loquentur aduersus ipsos, sed non succedet is conatus, quin supererit adhuc exitus sacro Conuentui.

Vers. 28. Redibit igitur, Antiochus Epiphanes, in terram suam, Syriam, cum copiis magnis, & animus eius molietur aliquid in fœdus Sanctum, &c.

Vers. 29. Constituto tempore rursus inuadet Aegyptum, sed non erit similis posterior hæc expeditio priori.

Vers. 30. Superuenient enim naues Cittaorum, Romanorum, & inuitus regredietur, efferabitur in fœdus Sanctum, & res geret. Reuerrens autem auscultabit desertoribus fœderis Sancti, Menelao nempe & aliis apostatis.

Vers. 31. Ita brachia, id est, potentissimi quique, ab ipsius partibus stabunt, & profanabunt Sanctuarium munitissimum, & remouebunt iuge sacrificium, & imponent illi abominationem desolatricem.

Vers. 32. Tum corruptores Fœderis impurabit, id est, pelliciet ad Ethnicismum, blanditiis, sed populum cultores Dei sui confirmabunt, & res gerent.

Vers. 33. Doctores etiam populi mul-

*multos erudient, quamuis corrident
gladio, &c.*

Vers. 34. Dumque corruent, &c.

*Vers. 35. Etiam ex ipsis Doctoribus
corruent quidam ad expurgandum
hac ratione, ac ventilandam ac deal-
bandam Ecclesiam usque ad tempus
definitum; nam supererit ad huc tem-
pus Sacro Conuentui.*

*Vers. 36. Denique faciet pro libi-
dine sua Rex, Antiochus Epiphanes,
efferet se & extollet aduersus omnem
Deum &c.*

*Vers. 37. Quin etiam Deos maio-
rum suorum non respiciet, neque ve-
nustatem mulierum, &c. sed supra
omnia se attollet.*

*Vers. 38. Sed Deum Mauzzim mu-
nitionum ad sui stabilimentum hono-
rabit, &c.*

*Vers. 39. Habebit enim munitissi-
mas quasque munitiones instar Dei
peregrini, hoc est, pro idolo suo, &
quoscunque probauerit, augebit glo-
riam, &c.*

*Vers. 40. Sed tempore definito im-
petum faciet in illum, Ptol. Philo-
metor, Rex Aegypti; vicissim turbi-
nis instar irruet in illum Philometo-
rem Antiochus Rex Syriae curri-
bus, &c.*

B 5

Vers.

Vers. 41. *Et veniet in Iudæam terram decoris & multæ Prouinciæ curruent. Hi tamen euadent, &c.*

Vers. 42. *Immittet etiam manum suam, &c.*

Vers. 43. *Occupabit enim thesauros auri & argenti, & desideratissima quæque Aegypti; etiam Libyes & Aethiopes erant in ipsius comitatu.*

Vers. 44. *Tandem rumores turbabunt eum ab Oriente & Septentrione, id est, a Parthia, & prodibit æstu magno, &c.*

An. 590.

Vers. 45. *Sed cum extenderit aula tentorii sui inter maria Persicum & Caspicum, e regione montis decoræ sanctitatis, tum veniet ad exitum suum, nec quisquam erit ei adiutor.*

Hactenus Danielis caput vndecimum, ad cuius lectionem nemo non obstupebit, qui sciet, quot annis hæc scripta sint ante rem gestam: nemo non exclamabit cum ethnico illo rege, Dan. 4, 9. *In te noui Spiritum esse S. Deorum, quandoquidem nullum arcanum te latet.* Sic de Iosepho Pharao Gen. 41, 38. *Quem reperiemus huic similem, in quo habitet Spiritus Dei?* postquam futura prædixisset. Elucet certe maxime vis Prophetica in iis prædicendis, id-

idque tam longa ferie, quæ pendent ab hominum arbitrio & voluntate; qua nihil incertius & mobilius. Obiiciet Atheus, quod olim Porphyrius, hæc nempe post euentum conficta Danieli falso tribui. Atqui vel omnium historiarum fides eleuanda est, vel agnoscendum, Alexandri ætate existisse libros Danielis; siquidem id multi referant, attestenturque Ptolomæi Lagi filii, qui inter exteros libros sacros Danielem quoque Græce verti curauere; antequam pleraque hæc contigissent. Quid? quod & manifeste de Christi morte prophetat, a quo citatur; itemque de excidio Hierosolym. 40. demum annis Christi obitum sequuto.

Hic dum stilus feruet, mihi temperare non possum, quin doceam, quam mirabilis sit Prophetarum cum Euangelistis consensus. Quæcunque ab his tanquam facta narrantur, ab illis futura prædicuntur ita accurate, vt vix vlla sit historia, quæ plures circumstantias de vita & morte cuiusquam adnotet, quam obseruarunt Prophetæ de Christi vita & morte. Cuius rei sit hoc specimen.

1. Christus nascitur An. Mundi 4000. Id prædixerat Ezech. cap. 47. vbi per cubitos annos numerans, post mensuram 4000. cubitorum, tandem aquas ex Galilæa orientali, aquas salutes & æternas, quales Christus offert Samaritanæ, ait, in totum Orbem spargendas.

2. Tum Machabæis sublati, &c. Herodi
Idu-

Idumæo sceptrum traditum est, & ablatum a Iuda. Id prædixerat Iacob *Gen.* 49. Unde illi clamores, qui in *Tract. Sanh. Thalmudic.* Herodis tempore auditi passim leguntur: *Heu! heu! ablatum est sceptrum a Iuda, neque dūm venit Schilo!*

3. Prædictum eum nasciturum *Esa.* 9, 5. Prædictum, ex qua gente, ex Abrahamo, *Gen.* 22, 18. Prædictum, ex qua tribu nasceretur, nempe ex tribu Iuda, *Gen.* 49. &c.

4. Ex qua familia, ex trunco Isai, *Esa.* XI, 1. Ex Davide, *Ierem.* 23, 5. Ex Salomone, *Psal.* 68, 37. 2. *Sam.* 7, 12.

5. Ex qua muliere, ex virgine, *Esa.* 7, 14. Ex puella, *Gen.* 3, 15. *Ier.* 31, 22.

6. In qua Iudææ parte, in Galilæa, *Ezech.* loco citato.

7. In qua Galilææ parte, Bethlehemi, *Mich.* 5, 2.

8. Quod illi nomen foret, Iesus, *Zach.* 3. Christus, *Daniel.* 9. Nazarenus, *Esa.* XI, 1. *Iud.* 13, 7.

9. Tum stellam apparituram. *Num.* 24.

10. Venturos, qui afferrent illi munera, idque ex Oriente, *Psal.* 72, 10.

11. Mactandos infantes, *Ier.* 31, 15.

12. Præcessurum Iohannem Baptist. *Mal.* 3, 1. & 4, 5. qui in deserto concionaretur. *Esa.* 40, 3.

13. Ex Aegypto reducendum, *Osee.* 11, 3.

14. Vilioris fortis hominem futurum & ab-
iectæ, *Esa. 53. Psal. 22.*

15. Miraculis insignem, & quibus, *Esa. 35, 5. &
29, 18.*

16. Spiritum Domini supra ipsum descen-
surum, *Esa. 61, 1.*

17. Tentandum a Diabolo, *Zach. 3, 1.*

18. Eum futurum præconem Evangelii. *ibid.*

19. Quæ concionum materia, *Esa. 42, 3.*

20. Quibus in locis potissimum conciona-
turus esset, in Galilæa, &c. *Esa. 8, 23.*

21. Quo stilo, vsurum eum parabolis, *Psal.
78, 2.*

22. Quos auditores habiturus esset, *Esa. 6, 9.*

23. Fore, vt odio haberetur, reiiceretur,
Psal. 69, 15.

24. Eum ingressurum Hierosolymas ve-
ctum asino, *Zach. 9, 9.*

25. Ibi reperturum ædem suam mutatam in
latronum speluncam, *Jer. 7, 11.*

26. Fore, ut Zelus domus Dei eum consu-
meret, *Psal. 69, 10.*

27. Tum fore, vt excinderetur e viuis,
Esa. 53. Dan. 9.

28. Idque non pro se, *Dan. 9, 26.* sed pro
peccatis alienis.

29. Tradendum per prodicionem, *Ierem.
Lam. 4, 20.* Inidiis petendum, *Psal. 118, 11. &
31, 14. & 41, 8.*

30. A domesticis, quibus cum fædus & com-
munem habebat mensam, *Psal. 41, 10. & 55, 13.*

31. Id.

31. Idque 30. nummis argenteis, *Zach.* 11, 12.
 32. Ex quibus emeretur ager figuli. *Ibid.*
 33. Tum fugituros discipulos, *Zach.* 13, 7.
 34. Ipsum sputis conspurcandum, fustibus
 diuerberandum, *Esa.* 30, 6. & 53, 3. Fore, vt
 irrideretur, *Esa.* 53, 3. *Psal.* 22, 8.
 35. Purpura vestiendum, *Esa.* 63.
 36. Tanquam multorum criminum reum ac-
 cersendum, *Psal.* 41, 9.
 37. Eum ad hæc nil responsurum, *Esa.* 53, 7.
Psal. 38, 13.
 38. Tandem damnandum sententia iudicis,
Psal. 2.
 39. Ligno affigendum, *Fer.* 11, 19.
 40. Pedibus & manibus perforatis, *Psal.*
 22, 13.
 41. In altum subuehendum, *Num.* 21, quip-
 pe serpentis ænei antitypus,
 42. Maledictum fore hoc genus mortis,
Deut. 21.
 43. Tum fore, vt miserabilis esset suis, *Zach.*
 12, 10.
 44. Alios dicturos, eum a Deo castigari,
Esa. 53.
 45. Si fidat in eum, eum liberet, *Psal.* 22, 9.
 46. Quo loco? Hierosolymis, *Dan.* 9.
 47. Extra portas, *Levit.* 16, 27. per typum,
 de quo *Heb.* 13, 11.
 48. Super montem Caluarium, qui idem
 eum Moriiah, vbi Isaaci sacrificium.
 49. Quo anno, *Dan.* 9.
 50. Quo

50. Quo die anni, Paschatis festo (ideo Pascha eius typus eo die immolatus) postquam per tres annos & semi concionatus esset, hoc est, dimidiam annorum hebdomadem, *Dan.* 9, 27.

51. Fore, vt cum impiis poneretur in morte, id est, inter latrones, *Esa.* 53.

52. Aceto potandum & felle, *Psal.* 69, 22.

53. Tum oraturum pro iis, qui se crucifigerent, *Esa.* 53.

54. Verba etiam, quæ in cruce protulit, exstant *Psal.* 22, 1. *mi Deus*, &c.

55. Et *Psal.* 31, 5. *animam meam*, &c.

56. Tum fore, vt circa meridiem sol obscuraretur, *Amos.* 8, 9. *Joël.* 2, 3. *Ezech.* 32, 8.

57. Iniecturos nonnullos sortem super vestem ipsius, *Psal.* 22.

58. Nullum ex eius ossibus confringendum, *Exod.* 12, 46. per typum agni.

59. Ponendum in diuitis sepulchro, *Esa.* 53, 9.

60. Tum fore, vt finderetur templi velum, *Zach.* 11, 1. sic Iudæi interpretantur.

61. Iudam manere infelicem exitum (vt & reliquos hostes, *Psal.* 69, 23. sic Pilatus exul obiit) aliumque in eius munere succellurum, *Psal.* 109, 8.

62. Christum ex inferis resurrecturum, *Psal.* 16, 10. tertia die, *Osee* 6, 10. & ex Jonæ typo.

63. Fore, qui cicatricum vestigia scrutarentur, *Zach.* 13, 6.

64. Fore, vt ascenderet in cœlos, *Psal.* 68, 19.

65. *ibi*

65. Ibi regnatum & sessurum ad dextram
 Dei, *Psal.* 110, 1.

66. Donec omnes ipsius hostes contracti
 sint, *ibid.* & *Psal.* 2.

67. E cœlis dona daturum Ecclesiæ suæ, *Psal.*
 68, 19. missurum Spiritum S. *Joël.* 2, 28.

68. Vocaturum Gentes ad nominis sui co-
 gnitionem, *Psal.* 110, 3. &c. *Os.* 1, 10. *Esa.* 65, 1.

69. Tum fore, vt confringeretur caput ser-
 pentis, *Gen.* 3. Et certe tum cecidit e cœlo Sa-
 tan fulguris instar, *Luc.* 10, 18. Oracula conti-
 cuerunt, &c.

70. Fore, vt attenuarentur dii omnes terræ,
Soph. 2. hoc est, vt subuerterentur idola.

71. Subsequenturum statim post sex hebdo-
 madas annorum, id est, paulo plus quam an-
 nos 40. excidium Ierosolymorum, *Dan.* 9.

72. Erigendum tertium templum primo &
 secundo longe gloriosius, hoc est, ecclesiam
 illam, quæ est domus Dei, *Agg.* 2, 7.

73. Tum futurum sacerdotem cum Vrim &
 Tummim, *Neb.* 7, 65. Prophetam, &c. *Deut.*
 17, & 31. &c.

Hæc, & plurima alia, in vno Christi aduentu
 impleta fuisse Oracula quisquis non mirabi-
 tur, is sane plumbeus est & faxeus. Iam si li-
 beret Leuitici mysteria pandere, & Legis Ce-
 remonialis arcana reuelare, magna certe & mi-
 rabilis sese mysteriorum sylua aperiret. Et
 nemo non agnosceret in iis vmbis rerum,
 quarum hodie complementum videmus, ima-
 ginem

ginem: seu personas spectemus, *Leuitas, Sacerdotes*, in his *Pontificem summum*, semel quotannis in Sancta Sanctorum ingredientem, nomina Israëlitarum pectore inscripta gerentem, pro populo intercedentem, idque non sine sanguine: seu loca sacra contemplemur, offerret se *Tabernaculum* sub pellibus ambulans, vagam ecclesiæ conditionem sub Lege referens; sed eius in *Templum* mutatio, stabilitate firmius, splendore augustius, in cuius ædificio Tyrii etiam & Sidonii operam nauarunt, quid aliud quam ecclesiæ mutationem sub Christo refert? Tres illæ templi partes, *Atrium*, quod omnibus, *Locus Sanctus*, qui solis sacerdotibus, *Sancta Sanctorum*, quæ soli summo sacerdoti cum sanguine sese offerenti patent, quid aliud, quam tria illa Dei regna referunt, regnum naturæ, quod omnibus; regnum gratiæ, quod nonnisi regii sacerdotii participibus; regnum denique gloriæ, quod nonnisi Christo sanguine patuit? Quid in Locis Sanctis *Arca & Gloria Dei* inter Cherubim, quam lucem illam ἀπρόσιτον, qua Deus in cælis vndiquaque vestitur? Quid si velim hic de *Vrna* Manna plena, & *Legis Tabulis*, & *Virga Aaronis* dicere, & *Mensa* cum impositis panibus, & *Acerris*, & *Lucerna* illa ἐπιτάλιον, *Labro æneo*, quod æneo suffultum erat scapo, & *Altaribus suffitus & holocaustorum*? Quid si de *Sacrificiis*, de *Sacrificio vaccæ ruscæ*, & *Hazazel*,

C

&

& propitiatorum? Quid si de victimarum delectu, & ὀλοκλήρια, & primitiis oblati, de sale & pane, & vino, & oleo, & thure, quæ in sacris adhibebantur? Quid si de pollutionibus & munditiis legalibus, de leprosi & puerperæ purgatione, de Nazireatus voto? Aut de diebus sacris, de Neomeniis, de Sabbathis, de Jubilæis agerem? Dies me deficeret, priusquam singula explicare possem; in quibus tamen latet mysticum quoddam, & symbolicum Prophetiæ genus. Quæcunque nominaui, tot certe sunt quasi Christianæ Religionis Hieroglyphica.

Idem de singularibus Christi typis affirmandum. Quales fuere Adam, Noë, Melchisedech, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Iuda, Iob, Moses, Aaron, Iosué, Samson, Dauid, Salomon, &c. Quæ sunt tot Christi viuæ effigies; quas ad populi sui bonum in ecclesia eminere voluit Deus, Israëlique conspiciendas obtulit. Quæ ne plane intacta præteream, palamque faciam, quam multa hic lateant, & sese offerant sedulo singula quæque pensitanti, quæramus ex. gr. Christi effigiem in Isaaco.

1. Vterque nascitur per miraculum, Isaacus ex matrice mortua, Christus ex virginea.

2. Ille Abrahamo, hic orbe ad senium vergente.

3. Ille promissus per annos 40. hic per sæcula totidem.

4. Vtri.

4. Vtriusque conceptio nunciatur ab Angelo.

5. Vt inquit Sara, *quomodo hoc fiet, ego iam consenui?* itidem Virgo, *quomodo hoc fiet, nam non noui virum?*

6. Cum res adimpleta fuit, Dominus ridere me fecit, inquit Sara, & quotquot audient, mecum ridebunt. *Anima mea exultauit in Domino Seruatore meo,* inquit Maria, & omnes Gentes me felicem predicabunt.

7. Filius seruæ Aegyptiæ (Iudæorum figura, teste Apostolo Gal. 4. & Ierololymæ, quæ nunc est; & primi fœderis, quod generat ad seruitutem) deridet filium liberæ, & ideo pellitur ex ædibus paternis; sic primus ille filius Israël, quia Isaaci nostri paruitatem habuit contemptui, noluit osculari verum Filium, exclusus est, & pulsus e domo Patris.

8. Vterque est filius vnicus; nam vt Isaacus Gen. 22, 2. ita & Christus dicitur vnigenitus a Patre. *Iob. I. 14.*

9. Vterque filius dilectus; nam vt Isaacus Gen. 22, 2. ita Christus Matth. 3. vocatur Filius dilectus.

10. Vterque a patre morti traditur.

tur. Gen. 22, 12. *Non pepercisti proprio filio; sic Rom. 8, 31. Deus proprio Filio non pepercit, ad Isaacum alludens.*

11. Pater vterque misericors. Græue est Abrahamo etiam derisorem
Gen. 21, 11. Ismaëlem domo eiicere, quanto grauius mactare filium: Deus similiter non vult mortem peccatoris, quanto minus iusti & innocui.
Ezech. 18, 22.

12. Vt ergo Deus Abrahamo dicit: *Nunc noui, quod tu me amas, ex eo, quod non pepercisti filio vnico propter me; sic concludit Apostolus Rom. 5. & 8. Qui non pepercit proprio Filio, sed tradidit eum morti pro nobis, an non simul omnia dabit cum eo? Et Iohannes 1 Ioh. 4, 9. In eo manifestatur amor Dei erga nos, quod misit Filium vnicum, &c.*

13. Vterque igitur a Patre morti traditur, quia in illo amor Dei, in hoc amor hominis morte potentior, & zelus sepulchro durior.
Cant. 8.

14. Iam si mortis circumstantiæ spectentur, in eadem terræ plaga fit vtrumque sacrificium; nam Isaac offertur in monte Moriah; atque in illo ipso tractu Hierusalem, & templum ædificata leguntur, 2.
 Chron.

Chron. 3, 1. & vero in ipso monte Golgatha si Hieronymo & aliis ante ipsum credimus oblatuſ eſt Iſaacuſ. Certe ad nomen Moriiah videtur alludere Salomon in Cant. 4, 6. ubi agens de Chriſti morte, quo moriente umbræ Legis diſſipari debuerunt, *antequam*, inquit, *umbræ fugiant; conſcendam montem* מור, Mor, id eſt, myrrhæ. Mor typice & poëtice dictum pro *Moriiah*.

15. Id ſacrificium ſoli Abrahamo notum, ignotum erat ſeruis, qui ad eum uſque montem eum erant comitati; ſic & myſterium mortis Chriſti *in Deo abſconditum omnes homines latebat*.

16. Uterque innocens.

17. Iſaacuſ lignum in montem Moriæ, Chriſtuſ crucem gerit.

18. Iſaaco ominoſum hoc verbum excidit, cum iam lignum & cultrum, & funeſ & ignem videret, quaſi cohorreſcenti ad ſpectaculum tam triſtiſ miniſterii; *video quidem lignum, &c. ſed ubi eſt victima?* ſtatim tamen acquieſcit huic Patriſ reſponſo, *Dominuſ providebit*. Ita & Chriſtuſ humanum aliquid paſſuſ eſt, cum inſtaret hora mortis, & ſudauit grumoſ ſanguiniſ, & orauit & dixit: *O Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte*; ſtatim tamen hoc addit: *fiat voluntas tua*; vt ſciamuſ, eum itidem totum a Deo pendere voluiſſe.

19. Vt ergo Iſaac, qui ex ſenilibuſ manibuſ

C 3

faci-

facile potuisset euadere, obtemperare maluit, & patri ad mortem vsque morigerum se præbere; ita & Christus, qui nil non poterat in cælo & in terra, & ad auxilium multas Angelorum legiones facile aduocasset, vltro sese obtulit, & *Patri fuit obsequens vsque ad mortem crucis, Phil. 2, 8.*

20. Isaac ligno imponitur, Gen. 22, 9. Christus cruci; Isaac pedibus manibusque vincitur; Christus pedibus manibusque cruci affigitur. Isaac cultri ictum sustinere paratus fuit; Christus vero lanceæ reuera sustinuit. Isaacus rogo imponitur; Christus ardorem iræ paternæ experitur.

21. Sed idem Deus, qui seruat Isaacum, cauet, ne vllum osium Christo confringatur.

22. Isaac toto triduo ambulat quasi in valle vmbrae mortis. Gen. 22, 14. Christus per triduum manet in sepulchro.

23. Angelus mittitur, qui Isaacum liberet; Angelus mittitur, qui Christum e sepulchro eximat, reuoluto lapide sepulchrali.

24. Isaac ἐν παραβολῇ, Heb. 11, 19. *similitudine quadam* resurrexit a mortuis; Christus, huius similitudinis exemplar, vere resurrexit.

25. Abrahami fides conciderat, nisi resurrexisset Isaac; & sola eius spes erat in eo sita, quod *credidit, Deum posse eum a mortuis excitare.* Hebr. 11, 18. *Sic inanis est nostra fides, si Christus non resurrexit.*

26. Post

26. Post hanc qualemcunque Isaaci resurrectionem succedunt benedictiones, Abrahamo promittitur fore, vt in eo benedicantur omnes gentes: cuius typi antitypus fuit in Christo; idque post illius resurrectionem demum impletum est. *Promissa*, inquit Apostolus, *Gal. 3, 16. data sunt Abrahamo & semini eius*, hoc est, Christo; & *v. 14. benedictio Abrahami gentibus per Christum obtigit*. Quis credet, hæc omnia contigisse sine speciali Dei prouidentia? & fortuitum esse tot rerum concursum tam pulchre cohærentium? frustra que hæc omnia a sacris scriptoribus obseruata? Hic addi possent prædictiones, quæ implentur in dies: Antichristus in vrbe septicolli, purpurata meretrix, vinum, imo venenum, regibus propinans, coniugium & cibos interdicens, &c.

Obseruanda est insuper Scripturæ diuinitatis momentosa admodum nota, *antiquitas, & continuïtas, seu duratio continuâ*. Cæli & terra transeunt, sed manet verbum Domini. Iactant antiquitatem Græci, qui tamen tum primum historiam scribere cœperunt, cum deserunt Hebræi. Iam obsignatus erat Vet. Testamenti Canon, antequam exstaret Herodotus, antiquissimus Græcorum scriptor; apud quem supra Cyri tempora nihil certi. Poëtæ paulo altius rem repetunt, sed quicquid veri habent, tot fabularum inuolucris tegunt, vt vix quicquam elici queat, nisi præeunte Verbi Diuini

face. Exemplo fit fabula notissima de Saturno Deorum antiquissimo, cui tres filios successisse narrant, *Iouem* in cœlo, *Plutonem* in inferis, *Neptunum* in æquore. Mihi non dubium est, quin Saturnus idem sit cum Noacho. *Saturnus* enim est nomen compositum ex *Sutrus* & *Noë*: *Sutri* enim, & cum Ψ Epenthético *Sifutri*, nomine, Ethnicis Noë aliquo modo innotuit. Sic apud Philonem Biblium, ex *Euseb. lib. 9*; apud Abydenum, & Alexandrum Polyhistorum, citatum a *Cyrillo lib. 1. contra Iulianum*, mentio fit Situri cuiusdam, qui arcam confecisse, & in eam cum omnis generis animalibus, ut ab aquis seruaretur, ingressus esse dicitur. *Sutrus* autem, seu *Sifutrus*, est Hebr. שוטר *Dominus*. Hocce, inquam, nomen compositum *Saturnus*, est Hebraicum שוטר-נח *Soter-Noah*; quod sonat Latine Dominus seu Princeps Noë. Idem Græcis dicitur Κρόνος, quasi כר נח *car Noah, Princeps Noë*. Idem Saturnus Assyriis *Belus* & *Belenus*, teste *Seruo* vocatur; est autem בעל *Baal*, & בעל נח *Baal Noah, Dominus Noë*. Latinis quoque *Fanus* dictus, quasi יה נח *Jah Noah, Dominus Noah*. Quatuor nomina eiusdem significationis Noë aptissima, quia vnus toti orbi imperabat. Is omnes filios, præter illos tres, quos diximus, vorasse legitur; quia eius temporis tota generatio a diluuiio fuit absorpta.

No-

Noachi filius **חַם** *Ham*, seu *Cham*, nomen suum retinuit in Africa, in qua regnasse creditur; ibi enim sub *Hammonis* nomine ad Christi tempora cultus est. Huc facit plurimum, quod Plutarchus in *Iside* testatur, ἄμης Iouem dici proprio nomine ab Aegyptiis. Idem a Græcis *Ζεὺς* dictus a *ἴω*, *feruor*; vt **חַם** ab Hebræo **חַמָּה** *hamam*, quod idem *feruere* sonat. Is patris iugum excussisse, eius pudenda refecuisse legitur, quia *Ham* paternæ autoritatis contemptor fuit, & eius pudenda rexit. Ab hoc *Hamo*, seu *Hammone*, idololatritia defluxit ad posteros; quare constans fama est inter ethnicos, ab Aethiopibus omnem pietatis & religionis formam duxisse originem. Eos proinde *Homerus* ubique ἀμύμονας Αἰθιοπῆας, *inculpato*, & θεοδέας *pios* vocat. Apud hos Iouem conuiuari solitum dicit *Iliad.* I. Sic *Diod. Sicul. lib. 3.* Φασὶ δὲ παρ' αὐτοῖς πρώτοις καταδειχθῆναι θεοῦ τιμᾶν, καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν, καὶ πομπὰς, καὶ παιηγύρεις, καὶ τ' ἄλλα, δι' ὧν ἄνθρωποι τὸ θεῖον τιμῶσι, διὰ καὶ παρ' αὐτοῖς εὐσεβειαν διαβεβοῆσθαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις.

Chami filii leguntur fuisse, *Cus*, *Misfrain*, *Put*, & *Canaan*. A *Cus* Aethiopes oriundi, a *Misfrain* Aegyptii. Hi Græcis noti minus: *Put* fortasse idem est, qui *Pythius Apollo*, *Iouis* filius; *Canaan* idem, qui *Mercurius Iouis* item filius; nam Hebraice **קַנְאָן** *Mercatorem*

C 5

signi

significat; vt Latina vox *Mercurius* a mercibus deducta videtur. *Hermes* Ἑρμῆς a Græcis idem dici potuit ab Hebræo *Herem* חרם, quod est anathema; quia Noë in Chanaam nominatim vibrauit Hami anathema. *Cus* Hami filius filium dicitur habuisse *Saba*, quo nomine olim *Bacchus* dictus, vel certe *Sabbaccus*. Idem forte *Bacchus* pro בר כוש *Bar Cus*, filius Cusi, R eliso; vt cum legimus Damascus pro Hebræo דרמשך *Darmesec*, R eliso. *Misraim*, qui Μεσσοῖ dictus, (vnde nomen Aegyptio mensi Μεσσοῖ) forte idem est, qui Osiris. Notandum hic etiam, Hammonem Iouem sub arietis; eius filium *Mefori*, vel *Oskrim*, sub bouis forma cultum; quia Hebræis כר tam principem, quam arietem significat; & ארף tam principem quam bouem. Atque id, quia cornua apud Hebræos potentiam & principatum denotant; hæc autem animalia maxime cornuta. Hinc Dauid, *exaltabis cornu meum*, id est, imperium meum: quæ causa est, cur Alexander ab Arabibus non aliter vocetur, quam *Dob alchoranin*, hoc est, δισκως, seu *bicornis*. Hoc item notandum, Astrologiam esse Aethiopum & Aegyptiorum inuentum; qui ideo prima duo signa Zodiaci voluerunt esse Arietem, & Taurum, quia Aries Hammonis, Taurus Osiridis, seu Mefori filii, Hieroglyphica erant. Homerus fingit Il. 1. 12. Diis, Joui &c. duodecim do-

domos in Aethiopia fabricatas fuisse a Vulcano; vt significet Zodiaci Dodecatemoria ab illis inuenta fuisse.

Porro, quia *Sem* pure Deum coluit, prout a patre erat edoctus, ideo exosus a fratre Hammo, seu Hammone, idololatriæ propugnatore, qui seipsum pro cœli Deo haberi voluit; ideo, inquam, Semo Hamus inferorum regnum assignauit. Et vero, vt scias, Semum eundem esse cum Plutone, Plutarchus ait, Typhonem (qui cum Plutone confunditur) ab Aegyptiis vocari $\Sigma\mu\tilde{\alpha}$ *Smu*; quod idem nomen esse cum Semo, nemo non videt. Quia autem Noachus in Asia cum Semo habitauit, dicitur a Joue fuisse in Tartarum relegatus, quæ terrarum plaga, quia est maxime florens & opulenta, ideo Sem $\alpha\pi\omicron\tau\tilde{\alpha}$ $\pi\lambda\acute{\alpha}\tau\alpha$, *Pluto*, hoc est, *diues*, dictus est; & inibi *Campi Elysi* inesse dicti sunt.

Iaphet idem est, qui Neptunus; quod patet ex ipso nomine יפת. *Iaphet* enim vel *Iapetus*, quo nomine Græcis maxime notus, est a radice Hebr. פתה, quæ *pellicere* & *persuadere* significat. Quo alludens Noë in benedictione, qua Iapheto benedixit, sic ait: יפת אלהים יפת *pelliciat Deus Iapetum*. Vt autem ab פתה *Iaphet* vel *Iapet* actiua forma factum est; ita a פתה *Iaphet* vel *Iapet* actiua forma factum est; ita a פתה *Iaphet* vel *Iapet* actiua forma factum est; ita a פתה *Iaphet* vel *Iapet* actiua forma factum est, & נח fieri potuit *Neptunus*; quasi *Nipta* No-

Noah, hoc est, pellectus Noæ; seu cui Noe pater promisit fore, vt pelliceretur. Idem Græce Ποσειδών dictus est; quæ vox, vt Græci obseruant, est a πείθω, fut. πείσω, eiusdem significationis cuius נח; & inde forsan deriuata; eædem enim radicales. Neptunus autem, seu Iapet, Maris Deus dictus est; quia cum Sem in Asiæ, Cham in Africæ mediterraneis degerent; eoque forsan pedestri itinere deuenissent, Iaphet nonnisi conscensa naue in Græciam, quam incoluit, primus deuenire potuit. Et vero Græcia, Italia, Hispania, & fere omnes Europæ partes insulæ איים ab Hebræis nuncupantur; quia sunt totidem Peloponnesi & peninsulæ, mari fere vndiquaque circumfluæ. Qua etiam de causa, qui has partes occupauit Iapetus, maris Deus dici potuit.

Sed hæc plus satis docent, quam veritatis obscura fuerint apud ethnicos vestigia, cum nobis ea sit historia a Deo in Scripturis concessa, quæ inde incipit, vnde cælum & terra; ibi definit, vbi mundus; quæque, quicquid notandum, aut fiet, aut factum est in ecclesia, vel narrat, vel adumbrat, vel prædicit. Hinc illa duo axiomata elici debent. Primum: Cum quod antiquissimum est, id quoque sit verissimum: (veritas enim mendacio prior;) qui liber omnium est antiquissimus, & ea habet, quæ statim ab initio & facta & docta sunt, eum verissimum esse, ac proinde Diuinum.

Se-

Secundum ex verbis Gamalielis Act. 5, 38. tale elici potest: *Quodcumque opus ex Deo non est, id tandem corruat est necesse*: at si qui libri extent, qui nulla temporum iniuria, nulla hominum incuria, perire potuerint, (quamvis id toto conatu reges plurimi aggressi sint, ut omnem horum memoriam e medio tollerent, aut illos corrumperent) eos libros Diuinos esse oportet, & ab eo profectos, cuius sola virtute facti tectique manserunt per tot annorum sæcula. Quamvis non vsque adeo firmum in his argumentis præsidium collocem, ea tamen contemnenda non sunt.

His addi possunt tot ecclesiarum consensus; constantissima tot martyrum confessio, qui huic veritati proprio sanguine subscripserunt, tragici persecutorum exitus; mira & pene incredibilis huius doctrinæ propagatio: sed ea potius adscita sunt, quam insita argumenta. Neque plura addere opus est; dudum enim iustum epistolæ modum sum transgressus.

Tu autem, quæ in his manifesta est, ἀταξία excusa. *Canis festinans cecos parit cæculos*. Rogas, quid me vrgeat tantopere, ut nil nisi raptim scribam. Possè differri in aliud tempus hæc πείρα fateor, sed eo genio sum, ut non possim quicquam agere, postquam deferbuit animus, qui aut præcipiti quodam æstu abripitur, aut situ & squalore torpet. Præterea mihi tecum rem esse scio,

scio, cuius fidei etiam embryonem meum & informes partus committere audeo. De scrip-
 tione quereris, quod nimis citata sit; hoc
 sane me male habet: sed quid agerem? Nisi
 velim totus esse in formandis characteri-
 bus, hoc vitium emendare penes
 me non est. Vale.

